

A baptisták Magyarországon 1945 és 1950 között¹

Bacsó Benjámín

Bevezetés

A második világháborús front átvonulása után lerombolt épületek, a szovjet hadsereg civil lakosság ellen elkövetett erőszakos cselekedetei, rekvirálások jellemezték azt a pontot, ahonnan valami újnak kellett kezdődnie. Somogyi Imre az 1947-es elnöki jelentésében így írta le a helyzetet:

„A világháború viharainak elvonulása után, a pusztulás képét mutató országban s annak egykor világhíres, majd pedig romba dőlt fővárosában még nem indult meg a vasúti s villamos közlekedés, valamint a postai szolgálat – sőt még rajtuk volt a pince dohos illata és sápadt orcánkon még ott tükröződött az átélt izgalmak és keservek nyoma – amikor már összehívtuk az első rendkívüli hitközségi közgyűlést és rendeztük közösségünk ügyeit, melyeket a változott helyzet dobott felszínre. [...] Az általános nagyarányú újjáépítő munkában azután megindultak összejöveleink is, amelyeknek bevezetője a[z 1945.] május 15-én tartott budapesti és környéki előljárási értekezlet volt.”²

1945 júniusában már kisebb végrehajtó bizottsági ülést tartottak, majd pedig szeptember 1-én egy négynapos konferenciát, és elindult a *Lelki Élet* című lap kiadása is.

A háború végi helyzetről Gyarmati György nagyon frappánsan fogalmazta meg a következőt: „Magyarország 1944–45 évfordulójának téli hónapjaiban inkább volt történelmi-földrajzi fogalom, semmint valóságos, „működőképes” társadalmi-politikai entitás.”³ Ha pedig ehhez hozzávesszük, hogy 1945 csak „egy felszabadulással vegyített hódítás és egy forradalmi mélységű rendszerváltozás (felfordulás) kezdete”,⁴ akkor ez a rövid időszak a baptisták életében különösen meghatározónak tekinthető. Esély kínálkozott a parlamentáris demokrácia kiépítésére.

A háború természetesen a baptista közösség számára sok tragédiával járt együtt és nagyon súlyos károkat okozott. Lelkészek és lelkészgyermekek haltak meg,⁵ a gyülekezetek tagjai közül sokan lettek a háború áldozataivá vagy szenvedtek maradandó sérüléseket, a Baptista Teológia épületét

---

¹ Köszönettel tartozom Baráth Béla tanár úrnak és Bereczki Lajos rektorhelyettes úrnak segítségükért és útmutatásukért! (*A Szerző*)

² Somogyi Imre 1947-es elnöki beszámolója. – Magyar Baptista Levéltár. (Továbbiakban: Somogyi, 1947.)

³ GYARMATI GYÖRGY: A Rákosi-korszak. Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon, 1945-1956. Bp., 2011. (továbbiakban: GYARMATI, 2011.)

⁴ BALOGH MARGIT: „Isten szabad ege alatt” – az egyházak Magyarországon 1945 és 1948 között. In: Felekezetek, egyházpolitika, identitás Magyarországon és Szlovákiában 1945 után. Konfesie, cirkevná politika, identita na Slovensku a v Maďarsku po roku 1945. Szerk.: Balogh Margit. Bp., 2008. (Historia Hungaro – Slovaca – Slovaco – Hungarica, 2.) 49–60. p.

⁵ Somogyi, 1947.

bombatalalat érte.⁶ Ebben az időszakban mégis mutatkozott valami különös fogékonyság az evangélium üzenetének befogadására. Az egyházak – a társadalom döntő többségével együtt – abban a reményben éltek, hogy az ország demokratikus irányban fejlődik tovább.⁷ A baptisták ennek jegyében, más szabadegyházakkal összefogva, két dologban szerettek volna előrébb jutni. Az egyik a teljes vallásszabadság biztosítása, ehhez szorosan kapcsolódva a másik, a lakosság között végzett missziós tevékenység erősítése volt. Mindkét cél elérésére reális esély mutatkozott, hiszen az embereknek nem csak háza, hanem élete is romokban hevert, így nagy szükség volt igazi reményre.

A baptisták helyzete 1945-ben

Magyarország geopolitikai helyzetéből következett, hogy a szovjet viszonyok lettek meghatározóak. A szovjet rendszer kezdettől fogva az egyházi élet visszaszorítására törekedett, ebben csak a második világháború időszakában történik változás. Az ortodox egyház működése szabaddá vált, sőt még támogatást is kaptak, mivel Sztálin értékelte a papság és a pravoszláv hívók hazafias cselekedeteit. A nyugati szövetségesek miatt ehhez még ráadásul „a kisegyházak” is működhettek a Szovjetunióban.⁸ Ugyanakkor az államhatalom végső célja továbbra is az ateista ideológia kizárólagos uralom juttatása volt, ahol az állam és az egyház teljesen elválik egymástól.⁹ Ez volt az a minta, amelyet az MKP vezetői láthattak és megpróbálhattak megvalósítani Magyarországon. A kommunistáknak a szovjet csapatok jelenléte ellenére is komoly problémát jelentett, hogy pontosan milyen forгатókönyv szerint is történjen ez a mintakövetés.¹⁰

Magyarország lakosságának 68%-a volt katolikus,¹¹ ez igen magas aránynak számít, még ha nem is annyira magas, mint Lengyelországban, ahol a lakosság 97%-a volt római katolikus. Ezen számadatokhoz, ha hozzávesszük, hogy 1949-ben a lakosság 21,9%-a református, 5,2%-a evangélikus és mindössze a lakosság 0,1%-a volt felekezeten kívüli,¹² érthetővé válik, hogy egy alapjaiban véve ateista világszemlélettel rendelkező, a hatalomért komoly harcot vívó párt a jelentős tömegbázissal bíró történelmi egyházakkal szemben kezdetben inkább szövetségest lát a kisegyházakban, köztük a legnépesebb entitásban, a baptista közösségben is.

Már az 1895. évi XLIII. törvénycikk, amely a vallás szabad gyakorlásáról szól, kimondja, hogy: „1. § Mindenki szabadon vallhat és követhet bármely hitet vagy vallást, és azt az ország törvényeinek, valamint a közérkölciség kívánalmainak korlátai között külsőképpen is kifejezheti és gyakorolhatja. Senkit sem szabad törvényekbe vagy a közérkölciségbe

⁶ GERZSENYI LÁSZLÓ – MÉSZÁROS KÁLMÁN: A magyarországi baptista teológiai oktatás története, 1906–2006. Bp., 2011. (továbbiakban: GERZSENYI-MÉSZÁROS, 2011.)

⁷ ROMSICS IGNÁC: Magyarország története a XX. században. Bp., 2005.

⁸ HELLER, MIHAIL – NYEKRICHS, ALEXANDER: Orosz történelem. II. köt. Bp., 2003.

⁹ KÖBEL SZILVIA: „Oszd meg és uralkodj!” Az állam és az egyházak politikai, jogi és igazgatási kapcsolatai Magyarországon 1945–1989 között. Bp., 2005.

¹⁰ FEITL ISTVÁN: Az ideiglenesség időszaka. Magyarország 1944–45-ben. In: *Eszmélet*, 2015. nyár. 8–41. p.

¹¹ GÁRDONYI MÁTÉ: Bevezetés a katolikus egyház történetébe. Vác, 2006.

¹² GYARMATI, 2011.

nem ütköző vallási szertartás gyakorlásában akadályozni, avagy hitével nem egyező vallási cselekmény teljesítésre kényszeríteni. 3. § Vallási hite vagy egyházi szabályai senkit sem menthetnek föl törvényen alapuló bármely kötelesség teljesítésétől.” Ez a törvény volt életben 1945-ben is, tehát a vallás szabad gyakorlatára volt lehetőség. Szintén ebben a törvényben lettek szabályozva annak „feltételei”, hogy hogyan lehet a túrt/nem elismert „kategóriából” az elismert kategóriába kerülni. A törvényes elismerést csak a baptisták (1905-ben) és a mohamedánok (1916-ban) kapták meg. A demokratikus fordulat és a vallásszabadság korlátai ledöntésének reménye optimizmussal töltötte el a baptistákat, akik mindezt régóta sürgették már. (Elég csak dr. Somogyi Imre küzdelmeire gondolni, aki 1927 – a Bocskai-szobornál tartott beszéde – óta folyamatosan hangoztatta ennek a kérdésnek a fontosságát.)

A baptisták 1945 és 1948 között

Logikusan belátható, hogy ott, ahol valakit vallási hovatartozása miatt hátrányosan vagy akár éppen előnyösen megkülönböztetnek, sérül a valódi vallásszabadság. Éppen ezért a kisegyházak azért küzdöttek, hogy szűnjön meg a különbség a bevett és az elismert egyházak között, illetve a Keresztes-Fischer Ferenc nevéhez kötődő 1939 decemberében kiadott betiltó rendelet hatályon kívül helyezéséért. Voltak arra kísérletek, hogy az egyházak önállóan nyerjék el az állami elismerést, ez azonban 1947-ig csak a methodista egyháznak sikerült. Az adventista kísérlet 1948-ban már nem volt sikeres.¹³ A Magyarországon működő kisegyházak már 1944-ben felismerték, hogy céljaik elérése érdekében össze kell fogniuk. Éppen ezért létrehozzák a Magyarországi Szabadegyházak Szövetségét (MSZSZ), melynek alapítói között ott volt a Magyarországi Baptista Gyülekezetek Szövetsége mellett a Magyarországi Testvérgyülekezet, a Magyarországi Bibliakövetők Felekezete néven újjáalakult H.N. Adventista Egyház és az Üdvhadsereg is. Az 1945 és 1948 közötti években a kisegyházak számára a közjogi helyzet javulásával együtt járt lehetőségeiknek szélesedése is. Hitéletüket zaklatás nélkül gyakorolhatták, missziós alkalmak szervezésére nyílt lehetőségek középületekben, valamint könyvek, traktátusok, újságok kiadására. Az egyik leginkább demonstratív rendezvény az 1947. november 1-jén, szombat este a Zeneakadémián megtartott reformációs ünnepély, ahol a nagyterem zsúfolásig megtelt, Kiss Ferenc elnök, Somogyi Imre alelnök és Michnay László ügyvezető igazgató szólalt fel.¹⁴

Már az 1920-as években a Magyarországi Baptista Gyülekezetek Szövetségén belül teljesen önállóan szerveződött meg a Magyarországi Baptista Ifjúsági Szövetség, amelynek lapja a *Kürt* (1924–1944) volt. Azonban az egyesületek betiltása (1946) érintette a MBISZ életét is, ugyanis tevékenységét be kellett szüntetni. Helyette alakult meg az Országos Ifjúsági Bizottság, amely 1958-ig nagyon aktív munkát végzett az ország teljes területén. Ennek egyik része volt, hogy Tahiban és Balatonföldváron országos missziós konferenciákat szerveztek, amelyre igen sokan ellátogattak. Ebben az időszakban a konferenciák a kisegyházak életében igen fontos szerepet

¹³ RAJKI ZOLTÁN: A szabadegyházak helyzete Magyarországon 1945 és 1950 között. In: *Egyháztörténeti Szemle*, 2011. 2. sz. 77–95. p.

¹⁴ MSZSZ jegyzőkönyv, 1947. szeptember 3. – Magyar Baptista Levéltár.

játszottak. Az ifjúság számára külön is rendezhettek konferenciákat, sőt a baptista közösségben ezt igen komolyan is vették, hiszen már az 1946-os ifjúsági munkás képző tanfolyamon olyan nevek tűnnek fel, mint dr. Udvarnoki Béla, dr. Somogyi Imre, dr. Haraszti Sándor.¹⁵ 1947-ben pedig „nagsikerű ifjúsági konferenciákról” olvashatunk, ennek is az eredménye, hogy „ez az év a múlt háború utáni misszió-fellendülés éveire emlékeztet bennünket a bibliai keresztség számának emelkedése által.”¹⁶

Összességében, még ha az 1947-es elnöki jelentésben arról olvashatunk is, hogy a létszám emelkedett, akkor is jól látható, hogy 1953-ra statisztikailag is kimutatható a létszámbeli csökkenés. Ezek az adatok jól jelzik, hogy a fellendülés után jelentős visszaesés volt, amely egy átmenetiségre enged következtetni. Szintén nagy eredményként könyvelhető el, hogy 1947 áprilisában az MSZSZ vezetői kéréssel fordultak a rádióhoz, hogy heti egy alkalommal kapjanak időt, hogy bibliamagyarázatot tartsanak.¹⁷ Ezt a lehetőséget meg is kapták és egészen 1950 szeptemberéig havi három félórás műsort kaptak, akkor ugyanis betiltották ezeket a műsorokat.

Az 1947. évi XXXIII. tv. megszüntette a bevett és az elismert felekezet között fennálló különbséget. Erről 1948 decemberében az Országos Elnöki Tanács, melyet később a közgyűlés elfogadott, így nyilatkoznak: „történelmi fontossággal bíró jogkiterjesztését tartalmazó törvénycikkért őszinte hálával tartozunk a Magyar Köztársaság kormányának”.¹⁸ Ezek az intézkedések csak erősítették a várakozást és fokozták az abban való hitet, hogy sikerrel járhatnak.

A baptisták 1948 és 1950 között

Miközben megállapítható, hogy 1945 és 1948 között a kisegyházak több jelentős követelését teljesítették, addig 1948 nyarától egyre nyilvánvalóbb volt, hogy a szovjet berendezkedés nem csak a „történelmi egyházak” számára lesz hátrányos. 1947 őszén arról értesítik a (Kominformon keresztül) kommunista pártokat, hogy a szocializmus építését fel kell gyorsítani. Ugyanakkor 1950 nyaráig tervszerű fellépésre nem került sor a kisegyházak ellen, hiszen a „történelmi egyházak” betörése volt az elsődleges.

Az új alkotmányról szóló 1949. évi XX. törvény elvben biztosítja a vallásszabadságot, a szólásszabadságot és a gyülekezési szabadságot is: „54. § (1) A Magyar Népköztársaság biztosítja a polgárok lelkiismereti szabadságát és a vallás szabad gyakorlásának jogát. (2) A lelkiismereti szabadság biztosítása érdekében a Magyar Népköztársaság az egyházat különválasztja az államtól.” Habár e törvény szó szerint az állam és az egyház szétválását mondja ki, de ez a valóságban ellenségesen történt (ahogyan a Szovjetunióban), sőt inkább államosítani akarták az egyházakat. Az államosítások pedig egyes kisegyházak által működtetett intézmények életét is érintették, nem csak a baptistákét, akiknek a diakonissza intézetét 1950-ben bezárták,

¹⁵ KOVÁCS GÉZA: Életutam. Debrecen, 2002. (továbbiakban: KOVÁCS, 2002.)

¹⁶ Somogyi Imre 1947-es elnöki bejelentése. – Magyar Baptista Levéltár.

¹⁷ RAJKI ZOLTÁN – SZIGETI JENŐ: Szabadegyházak története Magyarországon 1989-ig. Bp., 2012. (továbbiakban: RAJKI-SZIGETI, 2012.)

¹⁸ A budapesti Baptista Hitközség rendkívüli közgyűlésének jegyzőkönyve, 1949. január 25. – Magyar Baptista Levéltár.

pesterzsébeti épületét államosították. Az adventisták 1949 végén a nyomdájukat veszítették el, majd 1950 februárjában a kiadóhivatalukat, amely hosszú időre az adventista könyvkiadás megszűnését is jelentette. Az Evangéliumi Pünkösdi Egyház által működtetett árvaház és aggok otthona 1949 júliusában oszlott fel. Az Evangéliumi Keresztények gyermekotthona 1950 nyarán szintén az állam fenntartásába került, beépült a Gyermekvédő Országos Bizottság hatáskörébe. Ezen sérelmeket Rajki Zoltán és Szigeti Jenő gyűjtötték össze.¹⁹

Az MSZSZ elnöksége 1948 decemberében figyelmeztetést küldött a tagegyházaknak, hogy az indexen lévő költőket ne szavalják, evangélikációs alkalmakon minden feltűnő stílustól tartózkodjanak, például zenekari felvonulástól, szabad ég alatti istentiszteletektől.²⁰ Ennek ellenére a gyülekezet életében még jelen volt a kifelé való misszió. A gyülekezetekben működtek fúvós zenekarok, melyek éppen elég feltűnőek voltak. Kovács Géza életrajzában oszt meg egy 1949-ben Nagyvársányban történt eseményt az életéből:

„Evangelizálni és bemerítési igeszolgálatra hívtak. A bemerítést a Tisza folyóban tartották. Amikor a kb. 3–4 km-nyire levő Tisza felé gyalogosan – fúvós zenekar kíséretében – elindult a népes menet, akkor derült ki, hogy ők rám számítottak a bemerítés elvégzésében is. Közölnöm kellett, hogy felavatás híján én nem vállalhatom. Gyorsan intézkedtek.”²¹

Arról nem olvasunk, hogy a tömeget bármiféle atrocitás érte volna.

A sajtóban a baptistákra is használták a „szektás” megbélyegzést ebben az időszakban, így a Magyarországi Baptista Egyház Elnöki Tanácsa kénytelen kiadni egy nyilatkozatot *Nem vagyunk szekta!* címmel, amelyben rámutatnak, hogy sem teológiai, sem etimológiai, sem közjogi, sem történelmi, sem a kisebbségi pozíció miatt nem szekta a baptista közösség, sőt „törvényesen elismert, illetve bevett egyház vagyunk”.²² Ekkoriban az egyik legfontosabb feladatnak tekintik, hogy a Jehova Tanúitól elkülönítsék magukat.²³

Fontos szólni arról, hogy a második világháború után különböző bérleményekben folyt az oktatás a Baptista Teológiai Akadémián. 1949-ben külföldi segítséggel az intézmény mai helyére, a Benczúr utcába költözött. (Az épületet a kommunista állam 1950 nyarán kisajátította.²⁴) Ehhez hozzá kell még venni, hogy 1948 és 1950 között megszülettek a megegyezések a „történelmi egyházakkal”. Ezeknek a megállapodásoknak a jelentőségét mutatja, hogy a rendszerváltásig meghatározták az állam és az egyházak

¹⁹ RAJKI-SZIGETI, 2012.

²⁰ RAJKI-SZIGETI, 2012.

²¹ KOVÁCS, 2002.

²² A Magyarországi Baptista Egyház Elnöki Tanácsának nyilatkozata. In: *Lelki Élet* 1949. június 1.

²³ NAGY JÓZSEF: A baptisták és a Jehova Tanúi. In: *Lelki Élet*, 1948. július 2.; GERGELY FERENC: A Jehova Tanúi vallási közösség és a pártállam viszonya. (1950–1970) In: *Egyháztörténeti Szemle*, 2012. 3. sz. 95–107. p.

²⁴ GERZSENYI-MÉSZÁROS, 2011.

kapcsolatát, így nevezhetjük őket „alapegyezményeknek.”²⁵ Az állami adminisztráció ezek után jobban oda tudott figyelni a kisegyházakra, köztük a baptistákra is.

Ezekben a tényekben benne van minden, ami 1948 és 1950 között történt. Volt lehetőség, de a szabadságot, hamar felváltotta a kényszer. Ezt egyre jobban érezte minden kisegyház is, ha másképpen nem, akkor úgy, hogy a lehetőségeik elkezdtek beszűkülni.

A fakultatív hitoktatás kérdése és a fordulat

A kisegyházak már 1947 tavaszán a fakultatív hitoktatás mellett foglaltak állást.²⁶ Ezzel ismét szembekerültek többek között a katolikus, református és evangélikus egyházakkal, akik a kötelező hitoktatás mellett álltak ki. A kisegyházak szemszögéből nézve a fakultatív hittan szintén előrelépés volt, hiszen eddig kötelező volt a gyülekezetekhez tartozó gyermekeknek is valamelyik „nagyegyház” által szervezett hittanórán részt venni. Ők éppen a lehetőséget látták a fakultatívra tett hittanoktatásban. Ennek eredményeként ők is bemehettek az iskolákba és hittant oktathattak. Ennek a misszió szempontjából igen nagy jelentősége volt.

Az iskolák államosítása és a fakultatív hittan bevezetése nem lehetett elég hatásos, hiszen a *Szabad Népb*ben 1950 áprilisában megjelent egy cikk *A Magyar Dolgozók Pártja központi vezetőségének határozata a vallás és közoktatásügyi minisztérium munkájával kapcsolatos kérdésekről* címmel, amelyben többek között ezt írják: „Iskoláinkra még jelentős hatást gyakorol a burzsoá ideológia és különösen a klerikális reakció.”²⁷ Ez azt jelentette, hogy a MDP által célként kitűzött marxizmus-leninizmus sugárzása, nem haladt olyan ütemben, ahogy azt tervezték, és nem hozta meg azokat az eredményeket, amelyeket vártak. Nem véletlen, hogy feladatként a következőt jelölte meg a cikk: „Az ellenség leleplezése és ártalmatlanná tétele a köznevelés területén, különösen a vallás és közoktatásügyi minisztériumban és az országos neveléstudományi intézetben.”

Az alapvetően vallásos magyarság nehezen indult el a kommunista párt által kijelölt és hirdetett úton. Sőt, néhány hónappal később a *Szabad Népb* hasábjain azt olvashatjuk, hogy a klerikális reakció elleni harc során bizony el kell mondani az elvtársaknak, hogy ne járassák a gyermekeiket a hittanra.²⁸ Deklarált célként így hangzik a marxizmus-leninizmus terjesztése az iskolákban:

„Az általános iskola célja, hogy tanulóifjúságunkat népköztársaságunk öntudatos, fegyelmezett állampolgárává, a dolgozó nép hűséges fiává, a szocializmus építőjévé nevelje. [...] Az általános iskola feladata, hogy megadja az általános műveltség alapjait, küzdjön a babonák, a reakciós előítéletek és minden maradiság ellen.”²⁹

²⁵ KÖBEL SZILVIA: „Oszd meg és uralkodj!” Az állam és az egyházak politikai, jogi és igazgatási kapcsolatai Magyarországon 1945–1989 között. Bp., 2005.

²⁶ A szabad egyházak a fakultatív vallásoktatás mellett. In: *Szabad Népb*, 1947. április 2.

²⁷ *Szabad Népb*, 1950. április 9.

²⁸ *Szabad Népb*, 1950. június 6.

²⁹ SIMON GYULA – SZARKA JÓZSEF: A magyar népi demokrácia nevelésügyének története. Bp., 1965.

Ez azt jelentette, hogy a gimnáziumokban az ideológiai tartalmú órák számát megemelték. Révai József pedig ezt mondta:

„A hittanórák az esetek igen nagy részében nem a vallásoktatást, hanem a reakciós cselekvést szolgálják, hogy a vallásoktatók igen gyakran nem engedélyezett könyveket használnak és verik a gyerekeket... az a dolgozó szülő, aki hittanra járattja gyermekét, legtöbbször az ellenség kezére adja, rábízva lelkét és gondolkodását a béke ellenségeire, az imperialista háborús uszítók ügynökeire.”

A *Szabad Nép* idézett számában a cikk így kezdődik:

„Harc a klerikális reakció ellen Révai József beszámolója az MDP központi vezetőségének ülésén: Fokoznunk kell a harcot a különböző szektákkal szemben is. Az adventista, jehovista, baptista és egyéb szekták vezetői a legtöbb esetben az amerikai imperializmus szolgálatában állnak, a szekták nem egyebek, mint imperialista propagandaszervek.”³⁰

A pártpropaganda igyekezett az egyházakat úgy beállítani, mint akik a szocializmus és a béke ellenségei, a Nyugat kémei. Így az egyházakat nem csak ők maguk látták ellenségnek, hanem a társadalom széles köreiből is igyekeztek ezt a képet kialakítani. „Nem új kérdés tehát a klerikális reakció elleni harc kérdése, de új az a helyzet, amelyben a klerikális reakció fokozza támadásait népköztársaságunk ellen.” Vagyis nem passzív ellenségek csupán, hanem a rendszer megdöntésére igyekvő tömeg: „A papi talárba bújt imperialista ügynökök nem egy maroknyi csapatot képviselnek, hanem tömegek állnak mögöttük.”

Az MDP által „imperialista ügynöknek” nevezett, valamely kiségyházhoz tartozók azért kaphatták meg, hogy „kémek”, mert igyekeztek jó kapcsolatot ápolni, amennyire ez lehetséges volt, külföldi szervezetekkel. Ezt nyíltan vállalták Az egyházak külügyi kapcsolatait azonban csak akkor támogatta az állam, ha az érdekében állt. Ennek hátterében az állhatott, hogy döntő részben külföldi missziós munka nyomán jöttek létre Magyarországon.³¹

Szabó László, aki helyettesítette az ekkor már súlyos beteg dr. Somogyi Imrét az 1950-es elnöki jelentésében reagál erre a kijelentésre. A jegyzőkönyv az 1950-es rendkívüli közgyűlésről ezt mondja: „Révai József miniszternek a klerikális reakció során a baptistákról tett kijelentéseit, amelyek ellen felszólaltunk és bár konkrét választ nem kaptunk, a jelekből megállapítható, hogy figyelembe vették felszólalásunkat.”³² Adódik a kérdés, hogy az itt elhangzott optimizmus nem eltúlzott-e. Mindenesetre a korábbi időszak szabadsága ebben az időszakban már csak vágy volt. Ugyanebben a jelentésben hívja fel a figyelmét a közgyűlésnek Szabó László arra, hogy „feltűnő ünnepélyeket, összejöveteleket ne rendezzünk, és

³⁰ Ld. 28. sz. jegyz.

³¹ FEHÉR ÁGNES: A szabadegyházak. In: Egyházak és vallások a mai Magyarországon. Szerk.: Gesztelyi Tamás. Bp., 1991.

³² A budapesti Baptista Hitközség rendkívüli közgyűlésének jegyzőkönyve, 1950. október 31. – Magyar Baptista Levéltár.

ezek megtartása helyett inkább a komoly, csendes elmélyülésre neveljék a gyülekezetek testvériségét.” A különféle hatóságok hol nyájásabban, hol keményebben, az erőszak eszközét bevetve igyekeztek érvényre juttatni az állampárt egyházpolitikáját. Bányai Ferenc az országos missziós beszámoló bevezetőjeként ezt mondja: „Tapasztalati okok figyelmeztetnek bennünket arra, hogy inkább befelé ható missziót folytassunk.” Míg 1945 és 1950 között főleg helyi szinten érték atrocitások a baptistákat, addig a fenti nyilatkozat is jól jelezte, hogy nem csak felsőbb szinteken állt be jelentős változás, hanem ezt nyíltan vállalták is. Ennek is lett a következménye, hogy Kalkó Józsefet másfél évig tudták fogva tartani, és több lelkeszt értek inzultusok 1950 és 1952 között.³³

Befejezés

Azok a baptista egyházi vezetők, akik lelkesen küzdöttek az állam és az egyház szétválasztásáért, 1950-re azzal szembesültek, hogy ez megtörténik, de nem az általuk remélt módon. Az állam és az egyház szétválása ideológiai okoknál fogva nem lehetett semleges. A kommunista párt ideológiai célja az egyházak és a kereszténység eltörlése és az ateizmus uralomra juttatása volt. Ez pedig azt jelentette, hogy a hitvalló egyház és az állam érdekeit kiszolgáló apparátus egyre élesebb konfliktusba került. A párt a vele rokonszenvező, az érdekeit kiszolgáló vezetőket kívánt pozícióba juttatni. 1945 után rövid ideig úgy tűnt, hogy a kiségyházak jól szolgálják ezeket a törekvéseiket. Ennek köszönhető, hogy a misszió lendületet kapott, amely gyarapodást eredményezett. Azonban, miután Ordass Lajost az evangélikusoknál, Ravasz Lászlót a reformátusoknál, Mindszenty bíborost pedig a katolikusoknál sikerült eltávolítani, egyre kevésbé volt szükség a kiségyházakra, köztük a baptistákra. Ennek köszönhetően egyre inkább visszaszorultak és beszűkültek a lehetőségeik.

---

³³ KOVÁCS GÉZA: Az önkényuralom árnyékában. (1949–1989) In: „Krisztusért járva követségben”. Tanulmányok a magyar baptista misszió 150 éves történetéből. Szerk.: Bereczki Lajos. Bp., 1996.